

aanbevelingen

**VOOR EEN
TOEKOMSTBESTENDIG
VERTONERSLANDSCHAP**

Analyse van Filmexploitatie in Vlaanderen
Een onderzoek van de Vrije Universiteit Brussel, Universiteit Gent en
Universiteit Antwerpen

30/05/2024

In opdracht van het Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF)

Promotoren

Prof. Dr. Tim Raats (VUB)

Prof. Dr. Daniel Biltereyst (UGent)

Prof. Dr. Philippe Meers (UA)

Aanbevelingen voor een toekomstbestendig vertonerslandschap

Deze studie had tot doel een uitgebreide analyse te maken van het **landschap voor filmexploitatie in Vlaanderen**. Het bracht het huidige vertonerslandschap in kaart, peilde naar de behoeften en toekomstperspectieven van de diverse spelers in het licht van de Covid-19-crisis en de daaropvolgende economische omstandigheden, die beide een grote impact had op het bioscoopbezoek en -inkomsten. We deden dit aan de hand van verschillende methoden: (1) een **desk research** en analyse van rapporten en cijfermateriaal om het Europese bioscooplandschap te contextualiseren, (2) een **uitgebreide survey** naar de diverse filmvertoners in Vlaanderen en Brussel; (3) een **analyse van het aanbod** en bezoekers van culturele vertoners, culturele centra en arthousebioscopen, (4) **expertinterviews met 30 actoren** binnen het brede vertonersveld en (5) een **vergelijking met vier andere markten** (Denemarken, Frankrijk, Franstalig België en Nederland). De hieronder geformuleerde lessen en aanbevelingen vloeien voort uit dit onderzoek.

De aanbevelingen proberen zoveel mogelijk rekening te houden met de diversiteit van het ecosysteem van spelers in de vertonerssector. Binnen dat ecosysteem speelt elk type speler een eigen en verschillende, doch complementaire rol. Voor een rijk en evenwichtig vertonerslandschap is het **belangrijk dat de diverse spelers elkaar aanvullen en versterken en daartoe ook alle kansen krijgen**.

Terugkijkend op de meest disruptieve gebeurtenis voor bioscopen in vele decennia, heeft het **bioscoopbezoek zich na drie uitzonderlijke Covid-jaren in 2023 voor een groot stuk hersteld**. Daarmee heeft de sector zich ook bijzonder veerkrachtig getoond. Zowel Brussel als Vlaanderen kunnen groeicijfers voorleggen ten opzichte van 2022 na een erg moeilijke opstart in 2021. De totale cijfers voor bioscoopbezoek zitten nog niet op het niveau van 2019, maar zowel de arthouse- als grote commerciële bioscoopcomplexen kenden in 2023 een sterk jaar. Voor een stuk is dit ook te verklaren door het aanbod. Zo rapporteerde Kinopolis een verdubbeling van de inkomsten, voornamelijk als gevolg van de inzet op verrijkte bioscoopformaten (4D, IMAX, Ultra Laser), maar ook het succes van enkele sterke box office titels (met name *Barbie* en *Oppenheimer*). Diezelfde titels waren ook belangrijke publiekstrekkingen in de arthousebioscopen. Dat filmvertoners erg afhankelijk zijn van het aanbod, in combinatie met diverse andere factoren waar vertoners evenmin greep hebben (het weer niet in het minst) tonen de cijfers van 2024, die op dit moment een stuk lager liggen dan verwacht voor vele bioscopen wereldwijd.

Covid-19 bracht ook een **opening naar nieuwe exploitatiemodellen**. Zo bouwde film distributeur Lumière met MyLum een online video-on-demand aanbod uit, Fonk lanceerde tijdelijk Zed Vanuit je Zetel en diverse filmfestivals boden hun titels (tijdelijk) aan via VOD. Van die modellen zijn weinige overleefd anno 2024. Aan het nog resterende initiatief van MyLum, kwam eind april 2024 een einde door de beperkte populariteit. Picl positioneerde zich in de Covid-periode als extra dienst voor bioscopen, die ook toelaat films uit de bioscoop thuis te bekijken. Voor spelers die dit aanbieden is het een waardevolle extra dienst, maar het biedt geenszins een vervanging voor een eventuele terugval in inkomsten. De populariteit van streamingdiensten en de toenemende investeringen van streamers in film zorgden ook voor een toename van titels gereleased op streamers die ook in een aantal zalen hun weg vonden. Ook de lengte van windows kwam onder druk te staan tijdens en kort na Covid. Waar echter

het einde van windows al bijna werd aangekondigd, zien we een terugschroeven van veel van die experimenten. Spelers gaan niet langer hoofdzakelijk *straight-to-vod* en kiezen opnieuw meer voor bioscooprelease; day-and-date releases worden teruggeschroefd; films krijgen een volwaardig cinema-window, mede dankzij het succes van enkele grote blockbusters. Vast staat wel dat het huidig tempo waarin films blijven verschijnen erg groot is, en de concurrentie voor aandacht van titels dus ook. Eveneens staat vast dat windows elkaar sneller opvolgen dan tien jaar geleden. **En die druk voelen alle spelers in het ecosysteem van vertoners, zeker wanneer het aantal schermen beperkt is.**

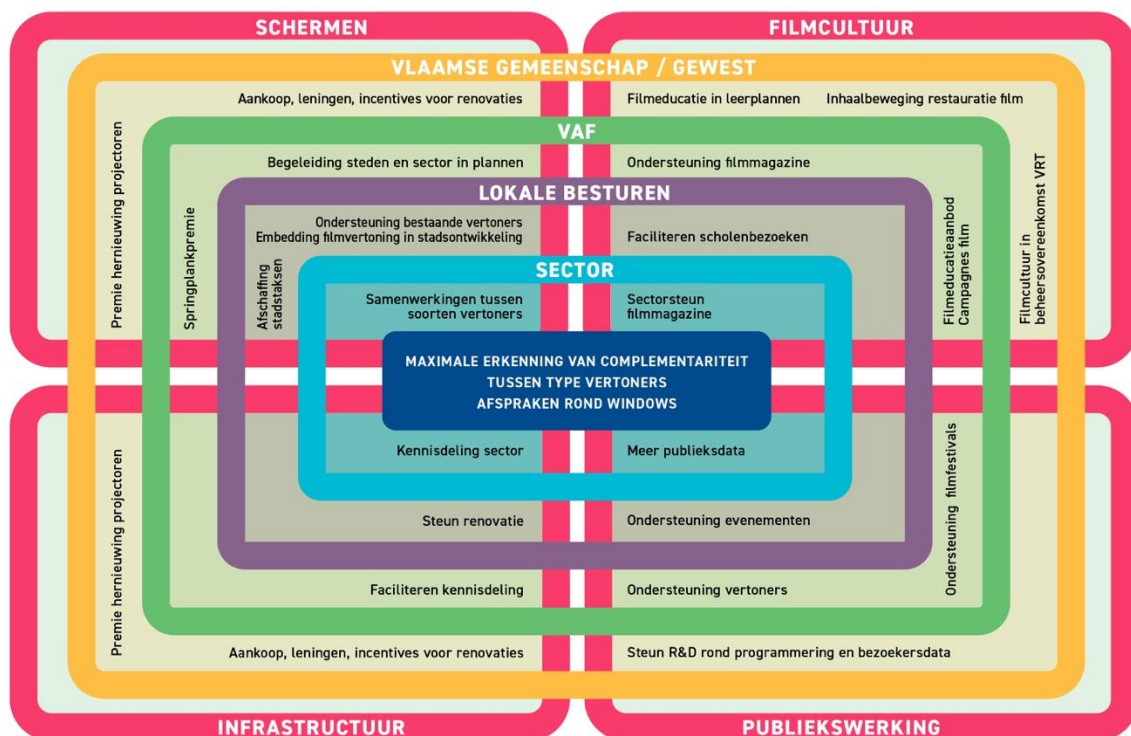
Wat sommige berichten ook doen geloven, het **Vlaamse en Brusselse bioscooplandschap is dynamisch en springlevend**. De bioscoop blijft één van de meest betaalbare en toegankelijke vormen van cultuurbeleving, en zoals de Covid-pandemie opnieuw heeft aangetoond, heeft de sector zich ook deze keer bijzonder weerbaar opgesteld, ook al werd de bioscoop als plaats voor filmbeleving in het verleden al diverse malen in vraag gesteld door de komst van televisie, home video, piraterij of streaming.

Het filmaanbod is groot en divers. De sector doet voortdurend inspanningen om via nieuwe programmerings-, marketing- en andere strategieën het publiek te bereiken, vaak met beperkte middelen. De meeste spelers uiten zich – zij het in verschillende vormen want telkens binnen de beschikbare mogelijkheden in capaciteit en personeel – bijzonder actief in het **organiseren van evenementen, speciale reeksen, acties met het oog op het bereiken van families, senioren en scholen**, etc. In die initiatieven werken spelers samen met diverse organisaties, lokale besturen, onderwijsinstellingen, festivals, etc. Veel organisaties beroepen zich daarbij op netwerken van enthousiaste vrijwilligers, jobstudenten, en gepassioneerde medewerkers. Velen uitten zich als culturele ondernemers en positioneren zich in een sector die culturele en economische meerwaarde combineert, maar doen dit binnen een context van **onzekerheid, toegenomen kosten en noodzakelijke investeringen met relatief weinig marge voor grootschalige ingrepen**. Er komen nieuwe vertoningsplekken bij, maar er dreigen er ook te verdwijnen.

Op basis van onze studie stellen we hieronder een reeks kernaanbevelingen voor de uitwerking van een duurzaam ecosysteem voor filmvertoning in Vlaanderen en Brussel. Binnen elk van die aanbevelingen formuleren we telkens ook concrete actielijnen voor sector en beleid.

We zijn ervan overtuigd dat een sterk vertonerslandschap gebaat is bij een versterking op alle fronten: multiplexen die state-of-the-art beleving kunnen aanbieden, arthousebioscopen als dé belevingsplek voor auteursfilm, culturele vertoners als gemeenschapsvormend en vrijplek voor de meest eigenzinnige genres, culturele centra als laagdrempelige aanbieder van een kwaliteitsvol aanbod voor cultuurliefhebbers, de filmclubs als facilitator voor vertoning van auteursfilm, vooral in regio's met een beperkter filmaanbod, en de ondersteuning van sterke toonaangevende festivals die mee cruciaal zijn voor het verdere succes van auteursfilm. Het vertonen van film in Vlaanderen is op dit moment nog springlevend, maar heeft nood aan een ambitieus beleid en een ambitieuze sector die de broodnodige investeringen op korte termijn mogelijk maken, waar duidelijk keuzes gemaakt worden op iets langere termijn, en waar voldoende middelen zijn voor een eigentijdse, duurzame, inclusieve ontmoetings- en belevingsplek. Kortom, een beleid dat investeert in bestaande plekken en kansen biedt aan meer vertoningsplekken in Vlaanderen.

PRIORITEITEN VOOR EEN DUURZAAM FILMEXPLOITATIELANDSCHAP

1. Kansen geven aan meer schermen, met een meer ambitieuze rol voor lokale besturen voor de ondersteuning van de infrastructuur

Hoewel Vlaanderen en Brussel er de voorbije jaren schermen bijkregen, vermeldden vrijwel alle experts een noodzaak aan meer schermen. Dit is ook merkbaar aan de succesverhalen zoals de opening van Palace in Brussel, die uitgroeide tot de belangrijkste arthousebioscoop van de stad, de rol die Lumière in Mechelen speelt, en de bijkomende schermen in Turnhout en Hasselt die nieuwe kansen zullen bieden in regio's waar er momenteel te weinig schermen zijn voor een arthouse-aanbod.

De introductie van nieuwe schermen is niet vanzelfsprekend, noch een *fix-it-all*-oplossing voor het Vlaamse vertonerslandschap. Zo moeten steden voldoende inwoners hebben, beschikken over een cultureel weefsel, en is er idealiter ook hoger onderwijs met een studentenpopulatie aanwezig. Dit neemt niet weg dat heel wat experten tijdens de interviews aangaven dat **het saturatiepunt nog zeker niet bereikt** is en er nog ruimte is voor nieuwe initiatieven, onder meer voor auteursfilms in middelgrote steden. In haar memorandum formuleert het VAF de vraag om per stad met meer dan 40.000 inwoners een volwaardig arthouse-aanbod te voorzien. **Naar onze inschatting zijn er mogelijkheden voor een permanent aanbod in Oostende, Genk, Antwerpen, Sint-Niklaas, Knokke-Heist, Lokeren en de Vlaamse rand. We onderschrijven deze vraag uitdrukkelijk.**

De lokale overheden kunnen hierin een belangrijke rol spelen, maar sturen deze rol best aan vanuit een overkoepelende visie op de **bioscoop als knooppunt van een lokaal cultureel weefsel**. De invulling van deze rol is mogelijk op een aantal manieren. Succesvolle vertoners zijn plaatsen waar mensen elkaar ontmoeten en vice versa. Net daarom is het belangrijk dat **steden actief inzetten op de beleving rondom vertoningsplekken**. Dat een rijk weefsel tegelijkertijd bijzonder fragiel is, toont het voorbeeld van Gent waar diverse vertoners actief zijn, maar waar de toekomst van de twee belangrijkste arthouses plots op de helling stond. In beide gevallen kwam het antwoord niet vanuit de overheden, maar uit de hoek van culturele ondernemers. Het is wél een signaal dat zelfs succesvolle culturele initiatieven die een belangrijke positie bekleden voor de stad, allerminst een evidentie zijn.

Steden moeten zich bovendien sterker opwerpen als **partners voor de nog bestaande onafhankelijke profitbioscopen** in Vlaanderen. Deze kleinere commerciële bioscopen vinden het moeilijker dan andere spelers om het publiek terug te winnen sinds de Covid-pandemie. Het is absurd om actief te zoeken naar nieuwe schermen als het potentieel van de huidige schermen niet volledig benut en beschermd wordt. In sommige gevallen zal blijken dat een duurzame toekomst niet gerijmd kan worden met het blijven exploiteren van bepaalde vertoners (bijvoorbeeld door zeer hoge renovatiekosten), en het mogelijk interessanter zal zijn te zoeken naar een alternatieve locatie. In elk geval is het cruciaal om met deze spelers rond de tafel te zitten met het oog op de uitwerking van een toekomstplan en het uitwerken van een visie waarbij een vertoningslocatie verduurzaamd wordt als onderdeel van stadsplanning. Hier kan verder nagedacht worden over publiek-**private constructies**, het **openstellen van locaties en vertoningen naar bepaalde verenigingen** of het **inzetten op samenwerkingen met nieuwe, grotere exploitanten**. Flankerend dienen steden en gemeenten evenzeer in te zetten op de ondersteuning van evenementen georganiseerd i.s.m. die profit-bioscopen, inzetten op bereikbaarheid van profit-bioscopen, of drempels verlagen voor moeilijke publieken en scholen.

Een sterk ondersteunende lokale overheid is simpelweg iets waar alle arthouses en andere bioscopen baat bij hebben. Zo ligt er ook een rol vrij voor de steden wanneer het gaat over de renovatie van bestaande panden als onderdeel van renovatie- en stadsplanning trajecten of in de beperking van de huurprijzen/pachten indien panden eigendom zijn van de gemeente of stad, maar het gaat verder dan dat. **Steden moeten sparringpartners zijn in het mee uitdenken van lange termijnplannen en investeringen.** Op Vlaams niveau kan worden nagedacht over het aanreiken van middelen die zuurstof geven voor **stimulansen en investeringen**, specifiek in verduurzaming en inclusie (renteloze leningen, terugbetaalbare kredieten, borg staan voor investeringen). Deze maatregelen bestaan al deels, maar kunnen verder worden uitgedacht voor de specifieke versterking van het arthouse- en non-profit circuit.

Actielijnen

Extra schermen met een inbreng van lokale overheden en Vlaamse gemeenschap

- Meer schermen in steden waar op dit moment een filmaanbod ontbreekt. Voorrang geven aan formules waar een aanbod voor auteursfilm kan bestaan, maar ook bredere filmprogrammering mee mogelijk maken. Brede toegankelijke films zijn vaak een opstap naar auteursfilm.
- Op Vlaams niveau, in samenwerking met het Vlaams Audiovisueel Fonds en in dialoog met de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten, nadenken over een overkoepelende visie op de rol van lokale besturen in de ondersteuning en creatie van schermen. VAF als intermediair mee laten dialoog voeren tussen de bestuursniveaus.
- Lokale besturen moeten hiertoe ook een visie ontwikkelen op vertoningsplekken als onderdeel van een eigentijdse stadontwikkeling. Dit gaat verder dan enkel het ondersteunen van een infrastructuur, maar ook het inbedden in scholengemeenschappen, kruisbestuiving met socio-culturele organisaties bevorderen, investeringen in toegankelijkheid, nabijgelegen parkeergelegenheid en publiek transport, ondersteunen van horeca en evenementen, etc. De Nederlandse steden strekken hier tot voorbeeld.
- In steden waar nog geen exploitanten van auteursfilm actief zijn, actief zoeken naar mogelijkheden om schermen bij te creëren, al dan niet in samenwerkingsverband tussen meerdere spelers.

Uitbreiden en ondersteunen van bestaande infrastructuur en werking

- De Vlaamse overheid dient zich op te werpen als aanjager en ondersteuner voor cultureel ondernemerschap en investeringen in de ontwikkeling, renovatie of uitbreiding van vertoningsactiviteiten mogelijk maken. Initiatieven als het voormalige Fonds Culturele Infrastructuur of de huidige Investeringssubsidies voor Culturele infrastructuur dienen te worden aangepast op maat van culturele ondernemers en moeten toelaten dat spelers in de brede vertonerssector hiertoe in aanmerking komen; specifieke initiatieven als onderdeel hiervan zouden zich kunnen richten op de vertonerssector, en zouden de naambekendheid van dit instrument versterken.¹
- Lokale besturen moeten mogelijkheden tot kredieten en maatregelen overwegen die investeringen en structurele financiële ondersteuning aanmoedigen en risico beperken voor de culturele ondernemers en vzw's. Beloon hierbij investeringen gericht op inclusie, toegankelijkheid en duurzaamheid.
- Ondersteunen van en in dialoog gaan over toekomstplannen van profit-bioscopen en hen begeleiden in overgang, verduurzaming of langetermijnbestemming voor de vertoner, al dan niet in samenwerking met grotere spelers of met culturele organisaties.
- Uitbreiden van de lokale ondersteuning van de publieksinitiatieven die vertoners organiseren in het kader van hun werking, zeker wanneer die gericht zijn op het bereiken van kinderen, jongeren, etnisch-culturele minderheden en kwetsbare groepen.
- Optrekken van de frequentie vertoningen van culturele centra en culturele vertoners waar mogelijk, met respect voor de afspraken rond tweede run en met voldoende oog voor een diversiteit in genre en/of doelgroepen. Spelers die investeren in een grotere frequentie van vertoningen, moeten hiervoor ook ondersteund worden.
- In steden waar nog stadstaksen bestaan, pleiten we ervoor om die hetzij terug te schroeven, hetzij de inkomsten uit die taksen volledig voor te behouden voor herinvestering in bioscoopinfrastructuur (bv. verduurzaming, toegankelijkheid, digitale projectie) of activiteiten van de vertoner (publiekswerking en filmeducatie). De vertonerssector staat voor grote investeringen. Veel van die investeringen zullen zelf gedragen moeten worden, voor andere investeringen kan de overheid ondersteunen (zie hierboven). Cruciaal voor de meeste spelers is de vernieuwing van digitale apparatuur die bij vele al aan vervanging toe is en waarvan kosten voor nieuwe apparatuur of herstel hoog oplopen. Een maatregel ter ondersteuning van hernieuwd materiaal (naar voorbeeld van veel omringende landen) is op korte termijn het meest aangewezen.

¹ Het 'Fonds Culturele Infrastructuur' werd opgericht in 1998. Het is sinds 2021 volledig ingekanteld binnen het Departement Cultuur, Jeugd en media. Overheden, instellingen en organisaties kunnen via het FoCI investeringssubsidies verkrijgen, voor het bouwen, uitbreiden, verbouwen of aankopen van grote culturele infrastructuur.

2. Maximale complementariteit en erkenning van alle spelers in het veld

Ervaringen uit het buitenland leren dat meer schermen leidt tot een grotere diversiteit in het aanbod, waardoor ook meer complementariteit mogelijk is. Om een evenwichtig en rijk vertonerslandschap te stimuleren, is het noodzakelijk dat alle types vertoners elkaars rol en meerwaarde erkennen, eerder dan dat ze elkaar zien als concurrenten. Uit de interviews blijkt ook de erkenning van spelers voor de veelzijdigheid van het vertonerslandschap. Elke speler heeft daarin een unieke rol.

De multiplexen zijn cruciaal in de **totale box office van films** en voor technologische **innovatie in filmbeleving**. Zij dienen er vooral over te waken dat het belevingsaspect en bijhorende kosten voldoende kunnen gerijmd blijven met een betaalbare ticketprijs, die niet nefast is voor een frequente terugkeer naar de bioscoop. Het zijn vooral de multiplexen die inspelen op de doelgroep die het vaakst afstemt op streamingsdiensten. Hier zouden multiplexen nog verder kunnen denken aan initiatieven die de loyaliteit of terugkeer verhogen. Arthouses zijn dan weer de belangrijkste toegangsweg tot Europese titels en auteursfilms. Voor hen ligt de grootste uitdaging in het opbouwen van **voldoende financiële marges** die **investeringen toelaten in de infrastructuur** het komende decennium. In termen van filmbezoek, publieksbereik en economische activiteiten (cf. ticketverkoop en box office) zijn reguliere vertoners zoals **onafhankelijke commerciële bioscopen, multiplexen, arthouse- en stadsbioscopen samen, de backbone van de filmexploitatie**.

De festivals spelen binnen dit ecosysteem eveneens een belangrijke rol. Het zijn namelijk dikwijls de **enige plekken voor filmtitels die geen distributiekanaal hebben in de bioscoop**. Daarnaast vormen ze een trekker voor promotie door de aanwezigheid van cast en crew – die mogelijkheden biedt voor media-aandacht – en faciliteert het de bekendheid van titels die nog zullen verschijnen. De distributeurs ten slotte, zijn bijzonder talrijk, maar ook gefragmenteerd in Europa, waardoor ze zich in een **economisch fragiele situatie** bevinden. Dit heeft onder meer gevolgen voor de investeringen in promotiecampagnes.

Sommige van de culturele vertoners hebben de eigenzinnigste programmering, met enkele spelers die zich onderscheiden door een aanbod van onconventionele genres, experimentele titels of klassiekers of richten zich op specifieke nichepublieken en spelen dus een cruciale culturele rol. Andere culturele vertoners tonen film als onderdeel van een bredere cultuurwerking en dienen hiertoe alle kansen te krijgen. Ook hier moet gezocht worden naar een **opschaling van de vertoningsfrequentie**. Vanuit hun opdracht spelen culturele centra een belangrijke rol op vlak van **gemeenschapsvorming en cultuurparticipatie** en het lokaal toegankelijk maken van film.

Culturele vertoners en cc's zijn eveneens van grote waarde voor de verspreiding van filmcultuur, maar zijn een stuk minder relevant in economisch opzicht. Zij vertonen titels in latere circuits wat zorgt voor relatief beperkte inkomsten, net als de lagere ticketprijzen. Toch zien distributeurs in cc's een belangrijke outlet voor filmreleases die vaker dan vroeger vrij kort na release aangeboden worden. **We pleiten niét voor beleidsregulering** met betrekking tot beperktere of langere termijnen voor vertoningen in deze circuits. Wel pleiten we voor een dialoog tussen distributeurs, cc's, commerciële exploitanten en andere culturele vertoners over goede afspraken rond termijnen waarin titels vertoond worden om zo commerciële exploitatie alle kansen te geven. We pleiten ook voor een kruisbestuiving tussen beide, waarbij cc's en

culturele vertoners hun publiek warm maken voor een auteursfilmaanbod (en dus ook voor een aanbod van de arthousebioscopen), en waarbij arthousebioscopen samenwerkingen opzoeken met cc's en culturele vertoners, zoals dat al het geval is – met succes – bij een aantal spelers.

Actielijnen

- Blijvende erkenning op beleids- en sectorniveau van de relevantie en complementariteit van multiplexen, arthouses, onafhankelijke profitbioscopen, culturele vertoners, filmfestivals, culturele centra, filmclubs en andere filmorganisaties.
- Maximale dialoog tussen de betrokken spelers en dit op verschillende niveaus: op de eerste plaats tussen (i) multiplexen, arthouses en profitbioscopen, (ii) tussen bioscopen en distributeurs, (iii) tussen de (arthouse-)bioscopen en cc's, (iv) tussen arthousebioscopen onderling en tussen (v) de cc's onderling o.a. op het vlak van programmatie, communicatie en uitwisseling van expertise, ook voor culturele centra die zelf onvoldoende middelen en ruimte hebben om filmexpertise op te bouwen. Vaste aanspreekpunten en vertegenwoordiging door sectororganisaties en structurele overlegmomenten.
- Streven naar duidelijke afspraken tussen culturele centra, distributeurs en exploitanten met het oog op maximaal rendement. Blijven vasthouden aan bestaande windows en filmprogramma's steeds in complementariteit met nabijgelegen vertonersplekken (en liefst in samenwerking met die spelers) uitwerken.
- Arthouses blijven de belangrijkste spelers voor vertoning van auteursfilm, ook al zijn cross-overtitels en familietitels belangrijk geworden voor deze spelers. Voldoende titels voldoende ruimte blijven geven wordt een cruciale afweging. Culturele centra prioriteren eveneens best naar auteursfilm, met daarbij ook aandacht voor Vlaamse auteursdocumentaire en Europese auteursfilm. Brede, puur commerciële titels kunnen misschien, maar vooral als ze drempelverlagend zijn of van belang zijn voor inclusie en het bereiken van maatschappelijk kwetsbare doelgroepen of het betrekken van publiek dat minder naar de film komt.

3. Kennisopbouw en kennisdeling tussen de vertoners

Kennisuitwisseling tussen de actoren is cruciaal en moet worden bevorderd. Er is bijzonder veel inzicht in de sector met betrekking tot programmering van film, filmcultuur en de noden van het landschap. Tegelijkertijd is deze kennis vaak beperkt tot gepassioneerde programmatoeren of zaakvoerders, waardoor er heel wat kennis verloren dreigt te gaan wanneer zaken hun deuren sluiten of overlaten aan nieuwe uitbaters. Tegelijkertijd werken programmatoeren en zakelijke leiders vaak van dag tot dag en vrij geïsoleerd van andere actoren, waardoor mogelijke interessante kruisbestuivingen of kennisdeling verloren gaat. Spelers gaven aan dat kennisdeling zeer belangrijk is, maar ze tegelijkertijd de tijd niet vonden om dit te doen of het forum hiervoor ontbrak. Netwerkvorming binnen de sector via samenwerkingsverbanden (tussen spelers onderling of tussen verschillende type vertoners) is de enige garantie om structureel aan kennisuitwisseling te doen. De VAF-vertonerssessies geven hier heel wat mogelijkheden en werden positief onthaald. De samenwerking binnen Cineville in Brussel en de kennisuitwisseling die eruit voortvloeit, toont evenzeer het belang van die samenwerkingsverbanden aan.

Echter, naast kennisdeling is ook – en dit wordt cruciaal de komende jaren – **kennisopbouw van bijzonder groot belang**. Vertoners hebben mondjesmaat stappen gezet richting CRM, publieksprofielen en dataverzameling, maar weten vandaag nog te weinig over hun publiek, of gebruiken te weinig de data die ze wel ter beschikking hebben. Ook hier kan de Vlaamse overheid een rol spelen. Belangrijk bij de kennisopbouw de komende jaren wordt de integratie van artificiële intelligentie en de impact ervan op de programmering, marketing en data-analyse. Net zoals AI kansen biedt en voor onzekerheden zorgt voor alle sectoren, zal dit ook het geval zijn voor de vertonerssector. Net daarom is het belangrijk om te investeren in data, analyse van data en tools die dit toelaten. De overheid kan hier accenten leggen via haar onderzoeksbeleid, mits rekening te houden met de criteria van haar onderzoeksprogramma's (die vaak gericht zijn op economische return).

Actielijnen

Kennisopbouw en -deling

- De sector dient volop mogelijkheden voor data-management en -analyse te omarmen. Hierbij is het cruciaal om verder in te zetten op de transitie naar online communicatie en ticketingsystemen. Beloon bijvoorbeeld online ticketaankoop door goedkopere tarieven.
- Grotere spelers kunnen voortrekkers zijn in de uitwerking van AI-gedreven vormen van doorgedreven publieksonderzoek, CRM, of programmeringsstrategieën en moeten hierin ondersteund worden. Initiatieven als de Speerpuntcluster Entertainment zouden hier een mogelijke hefboom moeten zijn. Ook het programma 'Doelgericht Digitaal Transformeren' en de Publieksvinder kunnen hiertoe bijdragen.²

² Zie: <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur/digitale-transformatie/programma-digitale-transformatie/doelgericht-digitaal-transformeren>; <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2024-05/Transversaal-ontwerpprogramma-digitale-transformatie-20240411.pdf>

- Behoud de VAF-vertonerssessies en breidt aandacht voor kennisuitwisseling in sectoractiviteiten ook uit naar verhoogde aandacht voor distributie, promotie en vertoning. Betrek hier actief de filmfestivals bij.
- Private spelers zoeken best actief naar schaal wanneer die ontbreekt. Gezamenlijke uitwerking van ticketing-systemen, CRM, websites en promotietools bieden hier kansen om kostenbesparend te werken en het publiekspotentieel ten volle te benutten.

4. Een actieve rol voor het VAF, met duidelijke prioriteit aan steun aan auteursfilm en publiekswerking

Het VAF biedt ondersteuning aan diverse aspecten gelinkt aan vertoning en dit aan een hele reeks spelers in diverse vormen en vanuit verschillende soorten premies. Zo steunt het VAF zowel **initiatieven binnen grotere structuren die verschillende functies opnemen als initiatieven met afzonderlijke functies**. Bij de grotere structuren gaat het vaak over steun voor spelers die meerdere rollen combineren en vaak organisch gegroeid zijn (bv. festivals die een jaarwerking hebben en ook filmclub zijn, inzetten op educatie, een rol hebben als distributeur, etc.). Het volledig herverkavelen van de steuncategorieën is een bijzonder moeilijke oefening omdat er een risico is op fragmentering van middelen (terwijl bundeling van middelen net toelaat iets meer ademruimte te geven aan medewerkers) en omdat het soms moeilijk is om exacte steunbedragen te plakken op het geheel van activiteiten van spelers, omdat zoveel verbonden is met elkaar. Echter, op iets langere termijn kan een meer duidelijke opdeling naar steuncategorieën per concrete rol (met dan een bundeling van die steun voor grote organisatie gekoppeld aan een bonus voor werking bijvoorbeeld) een stap vormen om meer transparantie en systematiek te bieden in de soorten steun.

De meeste spelers zien de ondersteuning van het VAF als cruciaal. De middelen van het VAF laten diverse spelers toe om de *extra mile* te nemen en nieuwe initiatieven uit te denken, iets wat alleen maar toegejuicht kan worden. Echter, een aantal kritische elementen komen telkens terug. Eén ervan is de vraag naar minder administratieve last voor dossiers en rapportering. Een andere is dat bij sommige spelers het gevoel leeft dat het verkrijgen van middelen steeds vasthangt aan verwachtingen om nog meer te doen. Dit terwijl meer activiteiten organiseren net samenkomt met een nieuwe financiële krapte.

Daarnaast is een oplossing noodzakelijk voor de huidige spreidstand tussen de arthouses met vzw's voor de publiekswerking en arthouses die dat niet hebben. Beide vallen op dit moment onder verschillende steuncategorieën. Op termijn lijkt het ons inziens het meest waardevol om beide activiteiten te ondersteunen, i.e. steun aan Europese en Vlaamse auteursfilm en steun aan publiekswerking (educatie, festivals, activiteiten, etc.), naar het model van de Europa Cinemas-regelgeving. Een verdere uitbreiding van de huidige Arthousepremie (naar een algemene steun aan de vertoning van een auteursfilm) of van de Steun aan de Vlaamse Auteursfilm (naar een algemene steun aan de vertoning van een Vlaamse film) naar alle commerciële spelers (inclusief de multiplexen) is het overwegen waard, maar is vandaag geen specifieke vraag van de sector.

Verder moet het VAF blijven inzetten op de **ondersteuning van de versterking van de filmbeleving**, maar zou nog meer kunnen samenwerking en complementariteit belonen, **rond de opzet van events, workshops of gezamenlijke websites**. De steun moet in elk geval voorkomen dat een wildgroei aan initiatieven ontstaat waarbij spelers te veel in elkaars voorwater komen.

Naast samenwerking moet er in de beoordelingscriteria van het VAF ruimte blijven voor initiatieven die kansen bieden om moeilijke publieken te bereiken, en om 'avontuurlijk' te programmeren. Publieksbereik is belangrijk, maar mag niet ten koste gaan van inspanningen van spelers om bij te dragen aan een kwaliteitsvol, divers filmexploitatielandschap.

Dit alles kan alleen maar binnen een **VAF dat voldoende ruimte krijgt in te spelen op deze noden en zelf over voldoende middelen beschikt, zowel voor de steun zelf als voor de administratieve opvolging binnen het VAF.**

Actielijnen

Een publieksontwikkelingsbeleid met prioritisering van steun aan auteursfilm en publieksbeleving

- De Vlaamse overheid moet voldoende middelen voorzien bij een volgende beheersovereenkomst van het VAF voor de ondersteuning van vertoning en publiekswerking. De huidige middelen zijn daartoe eenvoudigweg niet toereikend. Bijkomende middelen worden te vaak vertaald in de meest zichtbare steuntypes, maar Vlaamse films zijn alleen maar waardevol wanneer ze ook in voldoende eigentijdse vertonersplekken te zien zijn.
- Het prominent plaatsen van spreiding en vertoning in de activiteiten van het VAF, bijvoorbeeld op sectormomenten of bij voorstellingen van het jaarverslag. Dit gaat uiteraard gepaard met een verhoogde aandacht vanuit de voogdijminister en departementen voor vertoning als onderdeel van de audiovisuele waardeketen.
- Met het oog op het versterken van kennis over het vertonersveld en bezoekers(profielen) vinden we het cruciaal dat vertoners relevante data blijven rapporteren, ook al komt dit met een werklast. VAF kan verder zoeken en investeren in manieren van data-management en rapportering die minder manuele rapportering noodzakelijk maken.
- Steun van het VAF moet zuurstof geven en dynamiek creëren zonder dat het met een extra gevoelde druk komt. Belangrijkste hier is ervoor zorgen dat premies voldoende hoog zijn per initiatief of dat er nagedacht wordt om steun uit te breiden voor een iets langere termijn.
- Blijvend belang van ondersteuning vanuit het VAF aan arthousebioscopen en vooral daar de vertoning van auteursfilm, Vlaamse titels en publiekswerking te honoreren.
- Blijvend belang aan en daaraan verbonden honorering garanderen vanuit het VAF voor de culturele, artistieke en maatschappelijke meerwaarde van film waarbij ook voldoende aandacht gaat naar een eigenzinnig en meer divers filmaanbod. Spelers die resoluut kiezen voor een eigenzinnig aanbod, vanuit een duidelijke visie en duidelijk doelpubliek, moeten blijvend kansen krijgen.
- De opzet van nieuwe schermen gaat niet enkel gepaard met infrastructurele kosten, maar ook met een hieraan gekoppelde inhoudelijke werking, die voldoende gehonoreerd dient te worden. Het VAF moet ook nieuwe vertoners volwaardig kunnen ondersteunen voor hun werking.

- Publiekswerking met het oog op inclusie en publieksdifferentiatie wordt door alle spelers als prioriteit gezien, maar is tegelijkertijd het vaakst genoemd als problematisch door de beperkte personeelscapaciteit. De bedragen hiervoor laten niet toe te investeren in geschikte profielen of om tijd vrij te maken bij de bestaande profielen hiervoor. Het VAF zou in haar beoordelingen extra financiële impulsen kunnen geven die personeel toelaat tijd te investeren in publieksontwikkeling.
- Noodzaak aan ondersteuning voor distributie van film: zowel trendrapporten als de interviews wezen op de financieel precaire situatie van (onafhankelijke) distributeurs en de beperkte middelen die bijgevolg kunnen vrijgemaakt worden voor de promotie van auteursfilm. Naar analogie met diverse Europese audiovisuele fondsen pleiten we ook voor de uitbreiding van het steunportfolio van het VAF met steun aan distributie, met prioritaire aandacht voor de verdeling van Vlaamse titels.

5. Het belang van een sterke filmcultuur, ondersteund door een netwerk waar filmwijsheid een meer centrale rol speelt

Niet alleen maximale complementariteit tussen vertoners is cruciaal, maar eveneens het in kaart brengen van het profiel van de verschillende bioscoopbezoekers. Hoewel online ticketingsystemen, gebruikersprofielen, nieuwsbrieven en sociale media al iets meer inzicht geven in deze publieksprofielen, valt het op dat vertoners hier relatief weinig over weten. Verder onderzoek dringt zich op als het gaat over: (1) diverse profielen en de voorkeuren voor vertonersplekken, verwachtingen van omkadering en infrastructuur, en filmvoorkeuren; (2) wat er nodig is voor het bereiken van kwetsbare groepen en publieken met een diverse culturele achtergrond; (3) de effectiviteit van bepaalde initiatieven inzake publiekswerking en filmeducatie.

Hoewel, heel wat vertoners maken toenemend gebruik van sociale media en online promotie strategieën om het publiek te bereiken. Echter, **filminformatie in de klassieke publieksmedia blijft** belangrijk. Heel wat exploitanten en vertegenwoordigers uit de filmsector verwezen telkens naar de waarde van recensies in kranten en aandacht in de brede pers. Zo hebben kranten en tijdschriften met ruimte voor recensies een directie positieve impact op de resultaten van films.

Hier is er **eveneens een rol weggelegd voor de VRT**. De aandacht vanuit VRT naar de Vlaamse filmcampagne bleek bijvoorbeeld een zeer belangrijke te zijn. VRT heeft niet langer een traditie van investeringen in de productie van film, maar zou mits relatief beperkte ingrepen een cruciale rol kunnen spelen in de promotie van film en een filmcultuur (o.a. inzetten op omkaderende programma's, recensiefunctie terug opnemen naar het voorbeeld van VPRO, het optrekken van het volume aan auteursfilms, het ondersteunen van campagnes). Ook de commerciële omroepen kunnen gesensibiliseerd worden om de aandacht voor Vlaamse film te vergroten, als mediapartner, coproducent en/of ondersteuner van filmcultuur. Initiatieven hebben in het verleden, zoals de Faits Divers reeks van tv-films op VTM in 2005, al bewezen dat dit een vruchtbare aanpak kan zijn.

Ons inziens is er nog degelijk ruimte voor een filmmagazine, ondanks de erg grote concurrentie en financieel precaire situatie van de magazinemarkt. Een magazine moet telkens vertrekken vanuit een **duidelijke visie op publiekspotentieel en een sterke zakelijke onderbouw**. De vraag is steeds of één magazine beide rollen kan vervullen: zowel drempelverlagend zijn en met voldoende aandacht voor de brede publieksfilm en blockbusters, en toch inzetten op inhoudelijk diepgaande stukken, kritische recensies, analyses en het aanbod van arthousebioscopen of culturele vertoners. Daarnaast roept het ook vragen op over de overlevingskansen van zo'n magazine. Zo zijn advertenties en partnerships cruciaal, maar lopen deze sterk terug voor print. Echter, als de sector werkelijk achter een filmmagazine staat, vereist dit ook een ondersteuning vanuit diezelfde vertoningssector, distributiesector en zelfs de productiesector voor het levensvatbaar maken van een **filmmagazine, bijgestaan door sterke mediapartners en ondersteund door het VAF**.

Binnen **publieksontwikkeling is filmeducatie van groot belang**. Aandacht voor film in het onderwijs (binnen lessenpakketten, als onderdeel van een schooluitstap) en in de vrije tijd blijven belangrijk om de drempel tot film te verlagen en kinderen van jongs af aan met filmtaal vertrouwd te maken. In onze huidige beeldcultuur is het cruciaal om kinderen en jongeren

(maar zeker niet beperkt tot die doelgroepen) te leren kritisch om te gaan met beelden en hun vaardigheden hieromtrent verder aan te scherpen. We toonden al dat heel wat vertoners een actieve rol opnemen in een filmaanbod voor scholen en families en naar gelang hun profiel omkaderen ze deze films met inleidingen, lezingen, masterclasses, lesmappen, ateliers of workshops. Dat doen ze zelf of in samenwerking, o.m. door een beroep te doen op aanbieders van filmreflectieve en -educatieve initiatieven. JEF realiseert op jaarbasis meer dan 400 workshops en vormingen op bijna 200 locaties. Andere initiatieven, zoals de filmworkshops van Schoolpodium Noord in de gemeenschapscentra van Havere, Evere, Schaarbeek en Sint-Joost-Ten-Node, bereiken ondertussen jaarlijks meer dan 800 scholieren en worden de komende jaren nog verder uitgerold in andere Brusselse gemeenten. Echter, net als heel wat cultuureducatieve organisaties zijn deze aanbieders kwetsbaar omwille van de hoge arbeidsintensiteit voor de opzet en ontwikkeling van het creatieve aanbod, dat in contrast staat met het relatief beperkt bereik en de beperkte financiering. Een initiatief als De Filmclub, opgestart in 2018 met de intentie om overal in Vlaanderen jonge cinefielen te verenigen in maandelijkse filmclubs met vertoning en omkadering, heeft het bijvoorbeeld moeilijk om het initiële startaantal van 32 clubs op peil te houden. Bijkomende inspanningen blijven sowieso nodig om filmeducatie zichtbaarder te maken, het draagvlak te vergroten en de actoren ervan te versterken. Het feit dat filmeducatie ook in Vlaanderen maar zeer beperkt aan bod komt op school, is echter een pijnpunt waarmee ook andere Europese landen worstelen. Initiatieven als het Archief voor Onderwijs (online lesopdrachten met filmpjes), Cinébib (de mooiste arthousefilms online te bekijken via Mijn Bibliotheek) en het scholenaanbod van distributeurs als JEF, MOOOV en Dalton voor de zaal en in de klas, proberen hieraan tegemoet te komen.

In een regio met een rijke filmgeschiedenis is de zorg voor de **conservatie, restauratie, digitalisering en ontsluiting** voor de vertoning van Vlaamse filmklassiekers onontbeerlijk. Op dit moment ontbreken de middelen voor de restauratie van het audiovisueel erfgoed, en in het bijzonder de vele Vlaamse titels. Dit zorgt ervoor dat een groot deel van de collectie in archieven niet beschikbaar is in de zalen omdat het niet meer afgespeeld kan worden. Restauratie omvat bovendien ook het terug ontsluiten en beschikbaar maken van deze collectie. **Een beter onderkennen van de essentie van dit cultureel erfgoed is belangrijk voor een volwaardig Vlaams cultuurbeleid, en wordt ons inziens in vergelijking met de omliggende landen, te beperkt ondersteund.**

Zowel de klassiekers, als hedendaagse Vlaamse titels zijn van immens belang voor het behouden van sterke filmcultuur. Lokale films werken drempelverlagend. Vlaamse film mag geen genre op zich zijn, maar moet in al haar diversiteit deel uitmaken van het brede gamma aan titels. De aanwezigheid **van voldoende Vlaamse films is belangrijk in het creëren van een gewoonte tot bioscoopbezoek**. De buitenlandse cases tonen aan hoe een succesvol vertonersveld samenhangt met voldoende aantallen, voldoende diversiteit in genres en stemmen en voldoende succesvolle, lokale titels. Dit benadrukt het belang van adequate middelen voor investeringen in Vlaamse titels en premies toegekend per titel, zeker in het licht van de stijgende productiekosten.

Tot slot ondersteunen we volop de **uitrol van Cineville voorbij Brussel**³. Maar, deze kan alleen maar relevant zijn als ze gekoppeld is aan een verdere uitbouw van vertonersplekken

³ Tijdens de interviews en schrijven van het rapport, werd de Cineville-pas enkel aanvaard in Brusselse bioscopen. Dit veranderde tijdens de redactiefase, toen Lumière aankondigde dat ze vanaf 1 september de pas eveneens zullen toelaten in al haar locaties in Vlaanderen. Ook andere spelers in Vlaanderen volgden (o.m. Sphinx en De Cinema).

en voldoende schermen in Vlaanderen. Het succes van zowel Nederland als Brussel nopen inderdaad tot een exploratie van de Cinevillepas in Vlaanderen. Vooral om de frequentie van filmbezoeken omhoog te krijgen, en daarmee ook het diversifiëren en 'avontuurlijker' maken van het filmbezoek. Ondanks de lagere inkomsten per ticket zien we dit op langere termijn werken. Als filmcultuur promoten een oprecht gedeeld objectief van alle vertoners is, wat ook eenduidig weerklonk uit de bevraging en de interviews, dan lijkt een project met abonnementsformules binnen en tussen steden in Vlaanderen tenminste de moeite waard om te exploreren.

Actielijnen

- Er is nood aan meer onderzoek naar inclusieve publieksvertoningen en de publieksprofielen en voorkeuren van Vlaamse en Brusselse bioscoopbezoekers. Vervolgonderzoek moet ook in kaart brengen welke de behoeften en gewoonten zijn van publieken bij culturele centra en vertoners.
- Aandacht voor filmcultuur prominenter opnemen in de beheersovereenkomst van de publieke omroep, met aandacht voor binnen- en buitenlandse auteursfilm en niet enkel de films die afgeleiden zijn van de eigen merken.VAF, sector en VRT laten verder bouwen op gemeenschappelijke trajecten voor ondersteuning van Vlaamse film als label op een meer structurele manier.
- Spelers binnen de waardeketen moeten zoeken naar draagvlak voor de structurele ondersteuning van een onafhankelijk filmblad. Samenwerkingen aanknopen met mediapartners, Cineville, vertoners, distributeurs en VAF. Initiatieven moeten wél voldoende ruimte krijgen om te groeien, maar moeten vertrekken vanuit een duidelijke inhoudelijke en zakelijke visie.
- Ijveren dat filmeducatie een duidelijke plek krijgt in de eindtermen voor het onderwijs en inzetten op de versterking van filmeducatieve organisaties.
- Optrekken van investeringen in restauratie van filmerfgoed, met prioritaire aandacht voor restauratie van Vlaamse titels.
- Voldoende middelen voor de productie van een diversiteit van Vlaamse films en voldoende hoge premies toegekend aan die producties.
- Exploreer als vertonerssector de verdere uitrol van Cineville in Vlaanderen; investeer gezamenlijk in een grote promotiecampagne ter ondersteuning van een brede uitrol.